The Abraham Arbesfeld Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

W W W.KOLLELYOMRISHON.ORG

Forgiveness Does it have limits? How does it work?

Rabbi Dr. Jacob J. Schacter

September 16, 2007 • ד' תשרי תשס

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG A project of Yeshiva University Center for the Jewish Future – Rabbi Isaac Elchanan Theological Seminary

FORGIVENESS: DOES IT HAVE LIMITS? HOW DOES IT WORK?

Jacob J. Schacter

Kollel Yom Rishon, Yeshiva University

September 16, 2007

Yitzchak Blau, "Creative Repentance: On Rabbi Joseph B. Soloveitchik's Concept of Teshuvah," *Tradition* 28:2 (Winter 1994): 11-18.

Joseph A. Polak, "Forgiving the Germans: Paradigms and Dialectics From Halakha," *Jewish Law Association Studies* 7:173-86.

Ephraim E. Urbach, Hazal: Pirkei Emunot ve-De'ot (Jerusalem, 1978), 408-15.

Simon Wiesenthal, The Sunflower (London, 1970).

"Were we to base our ruling on humanitarian concerns, or for that latter, on national honor or sentiment, then surely [there would not be ny way to meet this request]. Such a person, whose hands [are stained] "ith Jewish blood has no place in the [Jewish community]. Indeed, "let im be called 'unclean, yea unclean'" [Lev. 13:45]; let his place be distant 'om Israel. How difficult ... it is to entitle him 'our brother'.

"Yet from the perspective of the dry halakha I can find no barrier to ccepting him. Behold Cain, the first murderer in human history, according to Genesis Rabbah 22) crying, 'I have repented! I have sepaated!' Exodus Rabba 19:4 describes Job's reference that 'the stranger hall not remain outdoors' to mean that the Holy One, Blessed be He, loes not invalidate a human being, He receives everyone, the gates emain forever open Does the Talmud not relate that R. Meir lescended from Nero ...? Did not Nebuzaradan, slaughterer of Jews, epent and convert (B. Sanhedrin 96b)?

"If the Court is therefore convinced of his utter remorse, of his omplete repentance, of [the purity of his motive to convert], then there s no halakhic barrier [to his conversion] ..." הי משת האני ששינדיא, אוקת הגר (ירושית, תשל א), דאי קז-קצ

כת״ר ביקשני לחוו״ד בענין נכרי, לשעבר חבר פעיל במפלגה הנאצית הירועה לשמצה ויש להניח שבעצמו השתתף במעשים נפשעים, וכעת חזר בתשובה ורוצה להתגייר – אם מקבלים אותו.

תשובה

אם לדון מבחינה אנושית בכלל ומבחינת הכבוד והרגש הלאומי בפרט. פשוט וברור שאין המצפון מרשה להודקק לו ולענות לבקשתו בחיוב. בר־נש כזה אשר ידיו דם יהודי מלאות אין מקומו במתנה ישראל, כי אם טמא טמא קרא לו ומקומו הרחק מבית ישראל, ואיך קשה הדבר להכריז עליו: אחינו אתה. אבל מבחינת ההלכה היבשה אינני רואה כל מניעה מלקבלו. הנה

אבל מבחינות הואכמה חבשה אמר לפי המדרש בב״ר פכ״ב עשיתי קין, הרוצח הראשון בתולדות האנושות, אמר לפי המדרש בב״ר פכ״ב עשיתי תשובה ונתפשרתי. ועי׳ במד״ר שמות יט ד. אמר איוב בחוץ לא ילין גר. שאין הקב״ה פוסל לבריה אלא לכל הוא מקבלי השערים נפתחים בכל שעה. וכל מי שהוא מבקש ליכנס – יכנס. ועי׳ בשו״ת בשמים ראש המיוחס לרא״ש, שכתב בסי׳ קעז שמכל האומות מקבלים גרים ואפילו מורע עמלק. ועי׳ בש״ם גיטין נז ובסנהדרין צו. שמנירון הרשע יצא התנא רבי מאיר. ונבוזראדן רב טבווים, אחרי שהרג ושפך רבבות יהודים החפים מכל פשע. עשה תשובה והתגיר, וחז״ל לא נרתעו לומר, נבוזראדן גר צדק היה.

לכן אם ביח הדין משוכנע שהוא התחרט בחרטה גמורה חזר בתשובה שלימה, מתאמץ בגנות להכנס תחת כנפי השכינה ולא מסתתרת איזו כוונה של הנאה אישית או קבלת שררה – אין מצד ההלכה כל איסור לקבלו לחיש היהדות.

13. AND CAIN WENT OUT, etc. Whence did he go out ?" R. Aibu said : It means that he threw the words behind him and went out, like one who would deceive the Almighty.¹ R. Berekiah said in R. Eleazar's name: He went forth like one who shows the cloven hoof,² like one who deceives his Creator. R. Hanina b. Isaac said: He went forth rejoicing, as you read, He goeth forth to meet thee, and when he seeth thee, he will be glad in his heart (Ex. IV, 14). Adam met him and asked him, 'How did your case go?' 'I repented and am reconciled,' replied he. Thereupon Adam began beating his face, crying, 'So great is the power of repentance, and I did not know!' Forthwith he arose and exclaimed, A Psalm, a song for the Sabbath day: It is a good thing to make confession unto the Lord (Ps. XCII, 1).⁸

¹ He rejected God's reproof, as though murder was a light matter.

* I.e. a hypocrite.-- A swine shows his cloven hoof as though pretending * E.V. 'to give thanks'.

joined himself to the Lord, speak, saying: The Lord will surely separate me from his people (Isa. LVI, 3). Job said: The stranger did not lodge in the street (XXXI, 32), for God disqualifies no creature, but receives all. The gates are at all times open and anyone may enter them; hence doth he say: 'The stranger did not lodge in the street,' corresponding to the words And thy stranger that is within thy gates (Deut. XXXI, 12). Job said: My doors I opened to the roadside (loc. cit.), emulating Divine example by being patient with all creatures. R. Berekiah said: Why did he say: 'The stranger did not lodge in the street'? Because strangers will one day

היום הימנין דמיית: כר פשחיפה שמא

יהחבטבגרוט:דבר מתר לרעתומראות

ננטים מפני שמסוק לקצון עליז :

קצולי

יג. (טז) וַיָּצֵא קַיָן מִלְפְנֵי ה' מֵהֵיבָן יָצָא וַבִּי יוּדָן בְּשִׁם ר׳ אַיְבוּ אָמַר הַפְשִׁיל דְּבָרִים לַאֲחוֹרָיו וְיָצָא כְּגוֹנֵב דַעַת הָעֶלְיוֹנָה רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שָׁמְעוֹן אָמֵר יָצָא קמַקּרִיס וְכִמְרַמֶּה בְּבוֹרְאוֹ רַבִּי חָמָא בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא בַּר רַבִּי יִצְחָק אָמַר יָצָא שָׂמֵחַ הֵיךְ מַה דְּאַקְ אָמַר (שמות ד. 🔶 יד) ׳הַגָּה הוּא יצֵא לְקְרָאתֶף וְגוֹ׳׳ פָּגַע בּוֹ אָדָם הָרָאשוֹן אָמֵר לוֹ מֵה נַּעֲשָׂה בְּדִינֶך אָמֵר לוֹ עֲשִׂיתִי תְּשׁוּכָה וְנָתְפַּשֵׁרְתִי הַתְחִיל אָדָם הָרִאשוֹן מְטַפִּחַ עַל פָּנָיו אָמַר כָּדְ היא כּחָה שֶׁל תְשׁוּכָה וַאַנִי לא הָיִיתִי יוֹדֵעַ מִיָּד עָמַד אָדָם הָראשון ואָמַר (תהלים צב, א) ימַזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת וְגוֹ׳׳ אָמַר דַ׳ לֵוִי הַמַּוְמוֹר הַזֶּה אָדָם הָרָאשון אָמָרוֹ וְנִשְׁתַּכַּח מִדּוֹרוּ וּכָא משֶה וְחִדְשׁוֹ עַל שְׁמוֹ ׳מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הֲשֵׁבָּת טום להודות להי וגויי.

רבה בא פר׳ יט סי׳ ד מדרש

(ישעיה נו, ג) ׳ןאַל יאמַר בָּן הַגַּכָר הַגָּלְוָה אָל ה׳ לֵאמֹר (ישעיה נו, ג) י הַבְהַל יַבְהִילֵנִי ה׳ מֵעַל עַמוּ׳ אָמַר אִיוֹב (איוב לא, לב) ׳בַחוּץ לא יָלִין גֵּר׳ שֶׁאִין הַקֵּרוֹשׁ בָּרוּךָ הוּא כּוֹסָל לְבְרָיָה אֶלָא לַכּל הוּא מְקַבֵּל הַשְׁעָרִים נִפְּהָחִים בְּכָל שָׁעָה וְכָל מִי שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ לְבָנֵס יִבְּנֵס לְכָףְ הוּא אוֹמֵר ׳בַּחוּץ לא יָלִין גר׳ כְּנֶגֶד (דברים לא, יב) ׳ןְגַרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ׳ (איוב שם, שם) יְדְּלָתֵי לָאֹרַח אֶפְתָּח׳ פְּנֶגֶר הַקָּדוֹשׁ פַּרוּךּ הוּא שֶׁהוּא סוֹבֵל בְּרִיּוֹתָיו אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּנֶגֶד מִי אָמַר ׳בַּחוּץ לא יָלִין גַּר׳ אֶלָא עֲתִידִים גֵּרִים לְהְיוֹת כֹהֲנִים מְשָׁרְתִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁגָאֲמַר (ישעיה יד, א) ׳וְנָלְזָה הַגָּר אֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוֹ עַל בֵּית

114

הניזקון פרק המישי :3] גימיז

של זכרים. בן יהידע הכה שהרנוהו שרי יהדה במטה יואש כשהשהרוו נו ליואש ועשלוהו אטה והרגוהו בעורה (דסיב כד) : שער פירעשל שמר טואה שפרט חה חהא על נכמיו : ינר מושב סים י שלא קיבל עליו שאר מניח אלא ע"ו שלאמר כי לא יעשה עוד עברך וגר (מ"ב ה) : סייט דכסיבי ארמיה דוכריה: על נסים סלעי על חלקה אבן חלקה שלא יבוע בארן כך היה דמו של אכריה על הרוסה ולא נבוע: נסים שעיעות כתרגומו: סקול - קל טחה וברי טולה מיעקב ראה יצחק בנכואה מפלה זו של ביתר: וסיינו דאמר רבי אלטור - הא ראמריע ונהרגו כמה רבכות : במירמורי לשון י

קיסר שהרג אדריינוס T בהלכבגדריה והה דהמריי בהחליל (סונה וא:) דאלכבנדרוס מוקרון הרגם והחריבה שמא פעמים נתיישבה: כפצו שלן ונפלו לחד הים - והאי דהאתר במם' ע"ו (דף ית.) מוסב שיטלנה מי שנהנה ואל יחבל בעלמו הכא יראים הו מיסורין כדאמרינן (כתוטת דף לג:) אלמלי נגדו להנניה מישאל ועוריה פלחו ללמא וטור דעיכ היו מענין אתו

ולא היו הורגים אותן" : ארציורגי לקמיה ישיחא קראי מייתי ובשביעי לא מייתי ובמדרש אמר דקמא אמר אכני והשני לא יהיה לך:

אמר רבי חייא כר אבין אמר רבי יהושע כן במריבת לשון כמו אל תתתר (תהלים קרחה כח לי זקן אחר מאנשי ירושלים בבקעה לו): שום לשון י שבם מכה: לקלון י זו הרג נכוזרארן רב מבדום מאתים ואחת ילדים למשכב זשר הלדות לפלגשים : כמן - בין שן טעריקון : שדרכן לכך י עשרה רכוא ובירושלים הרג תשעים וארכע להשמיש ואין קטיט מרובה כקטן שלט: רבוא על אכן ארת עד שהלך דמן ונגע בדמו של ובריה לקיים מה שאמד יודמים משוו משס אורנט כל היום: המנסי ייחדת: גושנוקה - חוממי שטרתי ברמים נגעו *אשכחיה לרמיה דוכריה דרוה מכושה בו כדי שתהא נראה משתחוה קא מרתח וסליק אמר מאי האי אמרו ליה דם לה : הרפוא דפורא - שונטטח המלך זכרים ראשתפוך אייתי דמי ולא אידמי אמר להו אי אמריתו לי מומב ואי לאו מסריקנא קבל עליו לעשות : זו סילה - הורנט כל לבשרייכו במסרקי דפרולי אמרי ליה מאי נימא לך נכייא היה בן דהה קא מוכח לן במילי רשמיא קמינן עילויה וקטלינן ליה והא

כמה שנין דלא קא נייח דמיה אמר להו אנא מפייסנא ליה אייתי סנהדרי נדולה וסנהדרי קפנה קצול עילויה ולא נח בחורים ובתולות קצול עילויה ולא נח אייתי תינוקות של בית רבן קטל עילויה ולא נח א"ל זכריה זכריה טובים שבהן איברתים ניחא לך

ראברינהו לכולהו כדאמר ליה הכי נח בההיא שעתא הרהר תשוכה בדעתיה אמר ומה אם על נפש ארת כך הרוא גברא דקמל כל הני נשמתא על אדת כמה וכמה ערק אול שדר שמר פרמתא בביתיה ואגייר רנא ינעמן גר תושב היה נבחרארן גר צדק היה מבני בגיו של המן למדו תורה בבני ברק מבני בניו של סיסרא למרו תינוקות בירושלים מבני בניו של סנתריב למרו תורה ברבים מאן אינון שמעיה ואבטליון היינו

יד פנתרין צו:

עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר והא כתיב מאם ירמא איש לאיש ופללו אלהים מאן אלהים דיינא אי הכי אימא סיפא ואם לה' ירמא איש מי יתפלל לו הבי קאמד אם ירמא איש לאיש ופללו אלהים מחול לו ואם לה' ירמא איש מי יתפלל בעדו תשובה ומעשים מובים 'אמר ר' יצחק יכל המקנים את חבירו אפילו בדברים צריך לפייסו שנאמר - בני אם ערכת לרעך תקעת לור כפיך נוקשת באמרי פיך עשה ואת אפוא בני והנצל כי באת בכף רעך לך התרפם ורהב רעיך ^מאם ממון (נ) יש בירך התר לו פסת יד ואם לאו הרבה עליו ריעים (⁶ ואמר) רב חסדא יוצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם שנאמר סישור על אנשים ויאמר ריעים (⁶ ואמר) רב חסדא יוצריך לפייסו בשלש שורות של שלשה בני אדם שנאמר יו ואם לאו הרבה עליו רמשתי וישר העויתי ולא שוה לי (⁶ ואמר) ר' יוסי בר תצינא יכל המבקש ממו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים שנאמר יאנא שא וא ועתה שא נא "ואם מת מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו ואומר המשתי לה' אלהי ישראל ולפלוני שהבלתי בו ר' ירמיה הנה לה מילתא לר' אבא בהדיה אזל (י) איתיב ארשא רל אבא בתדי השרא ומפונים מו ממו כיו אומר

בָל הַמַקניט אָת הָבִירו אַפִילו - R' Yitzchak said: בָל הַמַקניט אָת הָבִירו אַפִילו - Whoever aggravates his fellow even through words $^{(32)}$ אריוך למייסו – is required to placate him; אריוך למייסו – as it is stated: אם־עַרַרְתָּ לְרָעָה תָקַעְתָ לְוָר כִּבְּיָה טֹקַשְׁתָ בְאמִרֵי־מִיה – My son, if you have become a guarantor for your friend, if you have stuck out your palms for a stranger, [34] [or if] you have become snared with the words of your mouth [35] עשה ואת עשה ואת בי והוצל – do this now, my son, and deliver yourself: (38) בי והוצל יבאת קבף רעה את התרפט ורהב רעיף - Since you have come into your fellow's hand, go abase yourself; and treat him like a ruler. This last segment can be rendered as follows: אם ממון נש בירך התר לו פסח יד היוז שישה עד - If there is money in your hand that belongs to him,⁽³⁷⁾ open up the palm of the hand to pay him.^[38] ואם לאו הרבה עליו ריעים – And if not, i.e. if you do not owe him money, but you need to make amends for having aggravated him with words, gather many friends⁽³⁹⁾ around him to ask him forgiveness on your behalf.[40]

Head of The Jewish Theological Seminary of America

Over fifty years ago, the rabbi of Brisk, a scholar of extraordinary renown, revered also for his gentleness of character, entered a train in Warsaw to return to his home town. The rabbi, a man of slight stature, and of no distinction of appearance, found a seat in a compartment. There he was surrounded by travelling salesmen, who, as soon as the train began to move, started to play cards. As the game progressed, the excitement increased. The rabbi remained aloof and absorbed in meditation. Such aloofness was annoying to the rest of the people and one of them suggested to the rabbi to join in the game. The rabbi answered that he never played cards. As time passed, the rabbi's aloofness became even more annoying and one of those present said to him: "Either you join us, or leave the compartment." Shortly thereafter, he took the rabbi by his collar and pushed him out of the compartment. For several hours the rabbi had to stand on his feet until he reached his destination, the city of Brisk.

Brisk was also the destination of the salesmen. The rabbi left the train where he was immediately surrounded by admirers welcoming him and shaking his hands. "Who is this man?" asked the salesman. "You don't know him?" "The famous rabbi of Brisk." The salesman's heart sank. He had not realised who he had offended. He quickly went over to the rabbi to ask forgiveness. The rabbi declined to forgive him. In his hotel room, the salesman could find no peace. He went to the rabbi's house and was admitted to the rabbi's study. "Rabbi," he said, "I am not a rich man. I have, however, savings of three hundred rubles. I will give them to the rabbi to a submit the salesman the salesman to the rabbi's study.

The extent of the obligation of appeasement:

וּאָמָר רְב חְסָרָא – Rav Chisda said: וּאָרוּה שָׁר בַ הַסְרָא - It is necessary to placate him with three lines of three people,⁽⁴¹⁾ שָׁלְשָׁה בְּנֵי אָרָם י, ישר עָל-אָנְשִׁים (⁴²⁾ – as it is stated:⁽⁴²⁾ הַעָּשָׁה עָרָאָנָשִים י, שַׁר אָל אָנָשִים – He goes around to people and says, "I sinned; I made crooked that which was straight; and it did not benefit me."⁽⁴³⁾

The upper limit of the obligation:

The salesman's anxiety was unbearable. He wont to the synagogue to seek solace. When he shared his anxiety with some people in the synagogue, they were deeply surprised. How could their rabbi, so gentle a person, be so unforgiving. Their advice was for him to speak to the rabbi's eldest son and to tell him of the surprising attitude taken by his father.

When the rabbi's son heard the story, he could not understand his father's obstinancy. Seeing the anxiety of the man, he promised to discuss the matter with his father.

It is not proper, according to Jewish Law, for a son to criticise his father directly. So the son entered his father's study and began a general discussion of Jewish law and turned to the laws of forgiveness. When the principle was mentioned that a person who asks for forgiveness three times, should be granted forgiveness, the son mentioned the name of the man who was in great anxiety. Thereupon the rabbi of Brisk answered:

I cannot forgive him. He did not know who I was. He offended a common man. Let the salesman go to him and ask for forgiveness.

No one can forgive crimes committed by other people. It is therefore preposterous to assume that anybody alive can extend forgiveness for the suffering of any one of the six million people who perished.

According to Jewish tradition, even God Himself can only forgive sins committed against Himself, not against man.

Martin Niemöller

German religious leader and former U-boat commander who opposed the Nazis

First of all let me not only thank you for the confidence you have shown me by sending me a copy of your work, but allow me to tell you that I have read the book with the deepest sympathy and shall read it again when I have time.

As for your own basic problem, I fully understand that in the last resort you had to leave it unsolved. I was reminded at first of one of Bismarck's sayings (I don't know where I read it). When an opponent asked him for pardon and forgiveness he is said to have replied: "I cannot forget what you did, but I can forgive you for it." Bismarck's attitude is better than yours, then and now. A wrong inflicted on us personally we can forgive, but the evil inflicted on our fellow creatures and especially on those who are near to us we can as a matter of principle never "forgive", because one can only forgive as proxy for the person who suffered the wrong.

As a Christian, such as I am or am trying to be, I can only say, and must only say, to a fellow Christian who had exposed to me his tortured conscience: "The wrong you have done me and for which you are now sorry, I forgive you, just as I myself can only be freed through the forgiveness that I receive. But for what you have done to other people, to people who are near to me, whose sufferings affect me too, only those to whom you have done wrong can forgive—or maybe a person authorised to do so, and I am not so authorised."

As for my feelings about the book in general, I can only express them by wishing thousands of readers for The Sunflower, for it will induce deep and honourable thoughts.

sik' sin sie

Surely, one may ask, while there is nobility on the part of the court in accepting the turnabout of Nebuzaradan, does it have no obligations with respect to the crimes of which he was guilty? Or do we say, with the Talmud in B. Yebamoth 22a, that a convert is as a newly-born child i.e. he has no past, and therefore is not to be tried for crimes in his former life?

It is true that R. Steinberg was only asked whether the former-Nazi could be converted, but our issue runs deeper—what, we must ask, are the Nazi's responsibilities, and those of the court, to his past?

The Talmud (B. Sanhedrin 71a) replies: "A Noahide ... who slew an Israelite ... [and then converted] ... is [capitally] punished." This piece of legislation together with the apparently contradictory tradition of converts being newly-born and therefore bereft of their past, is the subject matter of a responsum published in 1699 by R. Ya'ir Bachrach 9. A convert from Amsterdam asks whether he is required to return to its owners what he stole while still a gentile. R. Bachrach replies with the resolution of *Tosafoth* ¹⁰: a convert is forgiven those trespasses of his past that are between himself and his Maker, but this is not true for trespasses between himself and society. He is therefore required to return the goods.

R. Bachrach's analysis goes beyond *Tosafoth*. "When we say," he writes "that 'a proselyte who converts is like a newborn child', [then this is true] because with his very taking on of the yoke of the commandments [he is engaging in an act of such profound contrition] that he is forgiven all the abominations of the L-rd which he wrought [for we speak of a gentile who negated the Creator of the world] ¹¹. [Thus his conversion is analogous] to the repentance of a Jew, and his sins are considered *as if he had committed them while a Jew* ¹². Consequently his conversion is of no use to him with respect to any capital offense ..."

Nebuzaradan might thus have repented, but his past would accompany him on his journey to Judaism, and he would be required to stand trial for his genocidal crimes immediately, so to speak, upon his emergence from the proselyte's ritual bath. Thus, R. Steinberg's responsum, in leaving us with the impression that all is well with the former-Nazi who could now convert, is surely misleading ¹³. שאל גר לרק אחד מקיק אמשמרדם אם מחויב להחזיר גניבה שנוכ מישראל בגיומו:

אשר השיב לו הכם אחד בגמי בפרק החולן סמא עמ וזה. מסני מה גרים כזמן הזה מפונים ואמר ריח שהוא בסביל שלא קיימו זה מלות והשיב טליו ריי גר שנתגייר כקטו שנולד דמי ונתן טעם אחר ומשמע מזה דכל עבירות שעשה ככל לה יוכרו עוד וכוי ממש כקטן שנולד לפנין זה חכן בחוס׳ בטרק בן סורר דעיה עיב דמניה בכרייתה דכן נה שהמים הת ישרהל הו כה על השתו ונתנייר הם לה כשתניי מיתתו להחמיר חייב מימה וכים הרמנים. בפיי מהלי מלכים מיד והקשה המוסי מהח דגר שכהנייר וכתכו שים לחלק כין דיני אדם לדין שמים ואיכ ודאי מחויב להחזיר הגזלה. מימ ללים על דברי הסוס׳ שחף שהן אמם מלינו כמה דברים שפטור מדיח וחייב בדים כברים הכונס כי ירכה אלוה מאנוש בדיני משיכ אסיל דיש בשינוי הענירום חילוק לסיפך כדכרים שבינו למקום כגון אם לא מדע הדבר שחטא הוא כקטן שנולד משיכ אם נידע הפאמו לכיד וחייב עליי בהיותו כן כה נשאר דינו ואיכ היה גדלה שהוא בין אדם לחבירו אסיי לא טרט לאדם הלא חבירו ילשק טליו לשמים ובכה"ג אין תשובה ויום"כ מכסר פד שירלה הכירו מימ קשה לומר דבדיש זה בן נה שנהגייר כקטן שמולד ואין עליו עוכש כלל ואנן קטלינן ליה והכי מקשה השים כפי הנשרטין דפיכ פיכ מיהו ייל דשחני החם דמשיקרא רהמנה סטרי׳ משיכ זה שנתחייב בשפת מפשה מתורת בן נח ואומו מטשה אלו שאה ביהדומו היה ג"כ חייב מימה לכן כשאר בחיובו מיחה מיהה דוקה אם אינה המורה ממיחה שנחחייב בראשונה ולפי זה אם אכל אבר מן החי ואחיכ נסגייר לוקה רק דייל דלמה נגידה המירה ממיתה כככסובום ולים . וים להמתיק הענין בטוב טעם כי הענין שנר שנחנייר כקסן וכו׳ מסני שקבלם מול תורה ומלות מכפר על כל תופבת הי אשר עשה כי כנר שהי׳ גוי כופר בכורה מולם פסקיכן) כמו משונה מפליים׳ כהלו פשה אותו מששה ביהדותו וששה משובה לכן לא יושיל לו גירותו בדבר שחייב פליו מימת ב"ד כמו שלא יוטיל ג"כ בישראל פ"י משונה. מימ באשר עתה ישראל לא נוכל לדונו במימת דינ גם לא להחמיר אם מיתם ישראל חמורה ודו"ק וקיל. נקוע מיהא דאם בידו גולה וה"ה נניבה דהוי גיכ אביזריה דגול וגיכ נוכל למטטו

יש אמריים כך ויש אמרים כך ואם כמו אלו שאמרו שהיה כאו משלל האויבים ובונה להם ביח קבילות מהמאחש בה היא לו ולהאומרים שהיה מהגב לפרכם חכמים וחלמידיהם שבחש היא לו: אלל כמובח בלשבח בגיות קרוב אל המובה: כמין יד נטיי ועל היד היה כחיב מעלט אמר הי מצחם לשבי שמורה הדרך למעואם דרוש ליה לבולח קרח: למה האל מוב שהוא ישר כלומר דקשיא ליה קרא דנתיב כווב וישר הול מוב וישר אישיד האדם כדרכם חודל מובוה בעיניה במיום שהול עושה כדין וישר זה לפנים משרח הדין והאלו ישר בעיני האדם לא לכל מצח הים הים מוחיבו לא לאל בני דמי יעמוד לפניו בדין לפיכך דריש הכי דטוב וישר הכל ענין אחד הוא ובאמת הורה אור

סכל מדוחיו ברחמים ולפנים משורח הדין לתה היח סוב שהוח הכלישר ולתה היח

בוזו ובונה להן דימוסיות ומרחצאות שבח ואין תימר שהיה בוזז ומאכיל חכמים ותלמידיהם שבח מוסאים עובשהיה עובשהיה בתיו ומאכיל הכמים ותלמידיהם שבח הגל שה שהיה טוג ורומה שחן השולם מתקיים גדון כתמסק וחאל: שאלי שבחים וכעיין שהיתה סנהדרין גדולה אצל המובח להכתה: עג דרך תתיון כותר מלדשיות "רא תעלה במעלות על מובחי וכעה כתיב תמן ההכתה ומלד הגבולה לה הה להתומה כמואלה המשפפים אשר תשים לפנידם תני ר׳ ליעזור שם סיקן והקב"ה מה ששה למים מכמים ויולדר אורד "מעלים אם מיקו הקב"מ בחור בתריחות שבחים ופניין שהיתה סנהדרין גדולה אצל המובח

שאלן לחכתה וכוי י בחיבורי פני המטרה בנר החמישו במולק הד' מי' ד' ביאריי שם ביאר יפה וכחמד על ענין זה וחין כאן עקמו : 6.00

בן יעקב אומר *מקלט ה מקלט בתיב בפרשת דרכים כדי שידא דרוצה רואה זשורת הדין ותקבלו בחשובה ולה עוד ומשרה הדין ותקננו בתשנה ולח שוד אלח של היוט להשני מוס ני הדי את הכתוב ודולך אכור ר׳ אבון כמין יד היותה מראה להן את הדרך א'ד פינהס לעשה השנה שלימה ומחיקנה הת נכלות ליס"מוב וישר למה הוא מוב שהוא ישר ולמה הוא ישר שהוא מוב על כן יורה משלה שליה שליה וסוקיה הא כמה הגישים בדרך שבורה ררך תשובה שהוא ישר וקכה הוא ישר שהוא בוב על כן יורה גיל נדוסה ללציל למה הא פונ וט' כה המאים בדרך שבורה ררך תשובה שאאלו ל<u>הכמה</u> תומא כדו עוגשו אמרה להם כמת מתה יחיה הא שהוניה מוכה ושסה למלים משרח הדין נמה שהאחמני "הבואים הרדף רעה שאאלו לנבואה חומא כדו עוגשו אמרה להן "רעשה תשובה מקבל המשנה ומורס גיל דרן המשנה ג היא תכות <u>שאלו לקודשא בריך</u> הוא חומא כדו עוגשו אמרה להן יעשה תשובה מקבל המשנה ומורס גיל דרן המשנה ג היא תכות <u>שאלו לקודשא בריך</u> הוא חומא כדו עוגשו אמרה להן יעשה תשובה היחיה ביונה ולמה הא שר לה יחובפר לו היינו רכתיב על כן יורה רמאים ברוך יורה להמאים הרך לעשות היחיה ביונה כמה למי מחוק היות המשנה בתיבר לו היינו רכתיב על כן יורה המאים ברוך יורה להמאים הרך לעשות כן קלנה מנס נה הנה ניע וכן השטודר השי תשאבה כתיב "בצפור לנוד בדרור לעוף כן (איש נודר מכקומו) ותמר אבן

בסיקתא דרב כהנא, בטקא כצ

ז] טוב וישר י׳י על כן יורה חטאים בדרך וג׳ וחהלים כהוחי. שאלו לחכמה החוטא מהו עונשו, אמרה להם וחטאים תרדף רעה משלי יניכאי. שאלו לנבואה החוטא מהו עונשו, אמרה להם הנפש החוטאת היא תמות יחוקאל יחורי. שאלו לתורה חוטא מה עונשו, אמרה להם יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה החוטא מהו עונשו, א' להם יעשה תשובה ויתכפר לו, הרא היא דכת' טוב וישר ייי וגו׳ (חהלים כה:ח). א"ר פינחס למה הוא טוב שהוא ישר, למה הוא ישר שהוא טוב. על כן יורה חטאים בדרך יים, שהוא מורה לחטאים דרך שיעשו תשובה. לפיכך הושע מזהיר את ישראל ואו' להם שובה ישראל (הושע שם).

7. Good and upright is the Lord, because He doth instruct sinners in the way (Ps. 25:8). When Wisdom is asked, "The sinner-what is to be his punishment?" Wisdom answers: Evil which pursueth sinners (Prov. 13:21). When Prophecy is asked, "The sinner-what is to be his punishment?" Prophecy replies: The soul that sinneth, it shall die (Ezek. 18:4). When Torah is asked, "The sinner-what is to be his punishment?" Torah replies: Let him bring a guilt offering in explation and his sin shall be forgiven him.¹² When the Holy One is asked, "The sinner-what is to be his punishment?" the Holy One replies: In penitence let him mend his ways, and his sin shall be forgiven him. Hence it is written, [At one and the same time] kind and strict in judgment is the Lord (Ps. 25:8). R. Phinehas commented: How can He who is strict in judgment be called kind? And how can He who is kind be called strict in judgment? Because He doth instruct sinners in the way (ibid.)-that is, He teaches sinners the way to act in penitence. Therefore Hosea, admonishing Israel, said to them: Return, O Israel (Hos. 14:2).

עני הַמַּלְאָכִים סְרֹמָה. מַה כְּתִיב לְמַעְלָה מָן הָעוָּזֶן, וַיִּגַּשׁ (ת) וַיַּבוּאוּ שְׁגֵי הַמַּלְאָכִים סְרֹמָה. מַה כְּתִיב לְמַעְלָה מָן הָעוָּזֶן, וַיָּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹאמַר הַאַף תִּסְפָה. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס הַכֹּהֵן בָּר חָמָא, אֵין הַקֵּרוֹשׁ בָּרוּך הוּא חָפֵץ לְחַיֵּב כָּל בְרָיָה, שֶׁנֵאֵמַר, כִּי לֹא אַחָפּץ בְּמוֹת הַמֵּת (יַחִיַקאל ייח). וְכֵן הוּא אוֹמֵר, כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רָשַׁע, אַתּה (תּהִלִים ה׳). וָאוֹמֵר, חַי אָנִי נָאָם אַדנָי אֱלֹהִים אִם אָחִפּץ בְּמוֹת הָרָשָׁע יַתָּוּקאל ל־ג׳. וּבַמֶּה חָפֵץ, לְהַצְוִּיק בְּרִיּוֹתָיו, שֶׁנָאֶמַר, ה׳ חָפֵץ לְמַעַן צְרְקוֹ ישָׁאָיה מ״ב). הַדַע לְךָ, שֶׁבִּזְמַן שֶׁהַבְּרִיּוֹת חוֹטָאִין וּמַכְעִיסִין לְפָנָיו וְהוּא כוֹעָס עֵלֵיהֵן, מַה הַקֶּדוֹש בָּרוּךְ הוּא עוֹשָׂה, חוֹזֵר וּמְבַקָּשׁ לָהֶן סַגַּגוֹר שַיַלַמָד עַלֵיהָן זְכוּת וְנוֹתֵן שְׁבִיל לְפְנֵי הַפַּגַּגוֹר. וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בִּימֵי יִרְמִיָה שֵׁאֶמַר, שׁוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת יִרוּשָׁלַיִם וּרְאוּ נָא וּדְעוּ וּבַקָּשׁוּ בְרָחוֹבוֹתֵיהָ אָם תִּמְצָאוּ אִישׁ אָם יֵשׁ עֹשֶׁה מִשְׁפָּט מְבַקֵּשׁ אֱמוּנָה וְאֶסְלַח לָה מירמיה ה׳ן. וְכֵן כְּשֶׁחָטָאוּ הַסְּדוֹמִיִים גִּזָה לְאַרְרָהָם לְלַמֵּר עֲלֵיהֶן זְכוּת, שֶׁנֶאֲמַר, וַה׳ אָמָר הַמְכַפֶּה אֲנִי. מִיָּר הִתְחִיל אַבְרָהָם לְלַמֵּד עֵלֵיהָן חגווריא שואמר ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. ואין

ארדי תנחואין ב' ויבין

The Gemara lists several types of transgressions and the process required for the atonement of each one:

לבי אָלעור בּן אָזרְיָה בְּרוֹמִי - R' Masya ben Charash asked R' Elazar ben Azaryah in Rome:^[15] שָׁמַעָּ שְׁמַעְהָ רַבִּי יִשְׁמַעָאל הוֹרֵש - "Have you heard the four divisions of atonement^[16] that R' Yishmael expounds?" האַמִר - שְׁלֹשָה הַן - אַרְבָּעָה הָשׁוֹקִי בָּבָּרָה שָׁהָיָה רָבִי ישְׁמַעַאל הוֹרֵש three, אָמָר וֹאָדָה אַסָר - "They are only three, וּהְשׁוּבָה אַם בָּל אָחָר וְאָדָר הָאָרָר with each one."^[17]

R' Elazar ben Azaryah proceeded to report R' Yishmael's teaching: $^{\scriptscriptstyle [18]}$

R. Saalya Gaon, Sefer Emunot ve-De'ot Ma'amar 5

CHAPTER V

The tenth [class], finally, is that of the "penitent" who carries out the terms of repentance. Now these terms are four in number, to wit: (a) the renunciation of sin, (b) remore, (c) the quest of forgiveness, and (d) the assumption of the obligation not to relapse into sin. All four of these conditions are mentioned in one place in the Bible; namely, in the statement: Return, O Israel, unto the Lord thy God; for thou hast stumbled in thine iniquity. Take with you words, and return unto the Lord; say unto him: "Forgive all iniquity, and accept that which is good; so will we render for bullocks the offering of our lips. Asshur shall not save us; we will not ride upon horses; neither will we call any more the work of our hands our god." ²⁹ (Hos. 14: 2-5).

The exhortation return signifies [of course]: "Turn back from the course that thou art at present pursuing," which is $\langle 178 \rangle$ the category of the renunciation of sin. The statement again of For thou hast stumbled in thine iniquity implies remorse. It says, in effect: "These sins constituted stumbling-blocks and evil." Furthermore the exhortation: Take with you words implies the quest of forgiveness.

To the four conditions of repentance listed previously should be added the following further aids; namely, more extensive prayer, increased charity, and the endeavor to restore [other] men to the path of virtue. In regard to prayer and the dispensing of charity, Scripture says: By mercy and truth iniquity is expitated, and by the fear of the Lord men depart from evil ³⁴ (Prov. 16:6). Apropos of the endeavor to make men return to the path of virtue again, it says: Then will I teach transgressors Thy ways, etc.³⁶ לשאינן שבין שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה ברומי שמעת ארבע' חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש אמר שלשה הן <u>ותשובה</u> עם כל אחד ואחד ⁰ אעבר על עשה ושב אינו זו משם עד שמוחלין לו שנאמר סשובו בנים שובבים יעבר על לא תעשה ועשה תשובה תשובה תולה ויוה"כ מכפר שנאמר חכי ביום הזה יכפר עליכם מכל חמאתיכם יעבר על כריתות ומיתות בית דין ועשה תשובה תשובה ויוה"כ תולין ויסורין מכורקין שנאמר חופקדתי בשבמ פשעם ובנגעים עונם יאבל מי שיש חילול השם בידו

והעשירי הוא השב ונוהג בגדרי התשובה, П וגדרי התשובה ארבעה, העזיבה, והחרטה, ובקשת הסליחה, וההחלטה שלא יחזור. והארבעה כלולים במקרא במקום אחד, לפי שנאמר שובה ישראל עד ה׳ אלהיך, כי כשלת בעונך, קחו עמכם דברים ושובו וגר, אשור לא יושיענו על סוס וגו׳ים. והנה אמרו שובה, שוב ממצב שאתה בו חהו עזיבת החטא. ואמרו כי כשלת בעונך, רוצה לומר החרטה, כלומר שתהיו בדעה כי אותן עונות היו מכשולות ורע. ואמרו קחו עמכם דברים, רוצה לומר בקשת הסליחה, [ויש בוזי מלה זרה כל תשא עון וקח טוב, כנגד זה שתסלת לנו נודך ונאמר טוב וישר ה׳ על כז יורה חטאים בדרך 24, ודומה למלה זו כל הבאיש על עם לא יועילו למויג, ועיקר גזרתה מן כל קבלסי שהוא יכנגדי בלשון התרגום, ומשותף לעברית באמרו כל עמת שבא כן ילךיג. ובויג נאמר ונשלמה פרים שפתינו, אפשר לפרשו בכף הדמיון ונשלמה כפרים שפתינויי, ואפשר שיש בו מלה נסתרת ונשלמה פרים אשר פצו שפתינויי.) ואמרו אשור לא יושיענו ענין

ההחלטה שלא לחזור, ומנה שלשה סוגים אלו, אשור, וסוס, ועבודה זרה, לפי שהן סוגי חטאי רוב בני אדם כפי שמפורש בתחלת הספר³⁶, כי המה עלו אשור פרא בודד לו, וכן כי הרבה אפרים מובחות לחטא³⁵, ועוד אלו גם היו רוב חטאיהם ברצוח וגנוב ונאוף היה אומר דם וסטאיהם ברצוח וגנוב ונאוף היה אומר דם נקי לא נשפוך נאפה לא ננאף גנבה לא נגנוב, וכאשר נשלמו אלו הארבעה הרי הם גדרי התשובה.

ויש לארבעה אלויי שלשה נספחים, והם להרבות בתפלה, ובצדקה, והדרכת בני אדם²⁴. התפלה והצדקה אמר בהם בחסד ואמת יכופר עוניי, אבל הדרכת בני אדם אמר בה אלמדה

R. Balya ibn Pakuda DUTIES OF THE HEAST

251C20

CHAPTER IV

The essential constituents of Repentance are four:

(1) That the penitent should regret the iniquities already committed;

JR1A

- (2) That he should renounce and abandon them;
- (3) That he should confess them and beseech forgiveness for having committed them;
- (4) That he should firmly pledge himself with heart and soul not to repeat them.

כהפך זה (ירמיה ב) הנני נשפט אותך על אמרך לא הטאתי ואמר (משלי כח) מכסה פשעיו לא יצליח, וכזה נראה בין בני אדם כי ההומא לחברו כשיכנע לו ויודה שחמא לו והרע אליו ובקש ממנו המהילה והכיר חברו כמנו שהוא מתחרם על מה שקדם לו מן החמא לא יתעכב מלמחול לו ומעכור על פשעו זיסיר מה שיש לו בלבו מן הנטירה. אכל הקבלה שלא ישנה אות על ידיעתו ברוע מעשהו וגודל חמאו כמו שנאמר (איוב לד) אם עול פעלתי לא אוסיף ונאמר (הושע יד) אשור לא יושיענו ונו' ונאמר בהפכו (ירטיה ינ) היהפוך כושי עורו ונמר חברברותיו זנו׳. זכמו זה נראה כין בני אדם כשיקבל החומא לחברו על עצמו שלא ישנה לחרע לו ויראה החרמה והעזיבה ויתודה יהיה זה נמר סבות המחילה לו והסר האשמה כמנו ודחות העונש מעליו|וכשיתקבצו כשב אלו הארבעה נדרים בתנאיהם אשר אנו עתידים לבארם יכפר לו הבורא עונו ויעבור על פשעו, ואם יהיה העון ממה שנאמר בו (שמות כ) לא ינקה, כשבועת שוא ואשת איש, מקל הבורא עונשו בעולם הזה ומטיב לו בעולם הכא ויכנם בכת הצדיקים כמו שנאמר (ישעיה נמ) ובא לציון נואל ולשבי פשע כיעקב ונו׳ ואפר (ירמיה ד) אם תשוב ישראל נאם ה׳ אלי תשוב ואפר (שם מו) אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד :

פרק ד אבל גדרי התשוכה הם ארבעה. הראשון ההרמה על מה שקדם לו מן העונות. והשני שיעובם ויסור מהם. והשלישי שיתודה בהם ויבקש הטחילה עליהם. והרביעי שיקכל על נפשו שלא ישוב לעשותם כלבו ובטצפונו והחרמה אות על ננות מעשהו בעיניו כמו שאמר (שם) סי יודע ישוב ונהם והשאיר אחריו ברכה, ואמר במי שהתמיר על חמאיו (ירמיה ח) אין איש נתם על רעתו ואנחנו רואים כזה בין בני אדם כשמראת ההומא לחכרו ההרמה על מה שהמא לו הוא הסכה ההזקה למחול לו והעזיכה אות על בירור אמונתו בנמול ובעונש כמו שאבר (ישעיה נה) יעווב רשע דרכו ונו', ואמר במי שהתמיד על המאיו (שם נו) כעון בצעו קצפתי ואבהו זנו׳. וכמו זה נראה בין בני אדם כי כאשר ימנע המרע להברו מהרע אליו אחר ההרמה אז יהיה ראוי למהול לו ולעבור על פשעו <u>וכקשת הסהילה</u> אות על כניעתו ושפלותו לפני האלהים והתודותו בעונו ככת הסחילה לו כמו שנאמר (משלי כח) ומודה ועוזב ירוהם ואמר

ALLER 'LA PARA

7

ב ומה היא התשובה הוא שיעווב החומא חמאו ויסירו ממחשבתו וינטור בלבו שלא יעשהו עוד שנאמר יעווב רשע דרכו ונו׳ <u>וכן יתנתם על שעבר</u> שנאמר כי אחרי שובי נחמתי. ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החמא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו ונו׳. וצריך להתורות בשפתיו ולומר עניינות אלו שנמר בלכו: ג כל המתודה בדברים ולא נמר בלבו לעזוב הרי זה דומה למובל ושרץ בידו שאין המבילה מועלת לו עד שישליך השרץ. וכן הוא אומר ומודה ועוזב ירוהם. "וצריך לפרום [נ] את החמא שנאמר אנא חמא העם הזה חמאה גדולה ויעשו להם אלהי זהב: ד מרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם

> 3. Anyone who makes a verbal confession without resolving in his heart to abandon his sin is like one who takes a ritual bath while grasping a defiling reptile. The bath is useless unless he first casts the reptile away. ----

In truth, how is it possible to make straight that which is crooked? The sinful act is apparently irrevocable. If a man commits murder or adultery, how can he undo what he has done? Can he blot out of existence the wrong which he has committed? But the attribute of mercy makes possible the reverse of the three effects just mentioned.

In the first place, the sinner is given respite, so that he is not forthwith destroyed. Secondly, the punishment itself is not meted out in full. And, thirdly, as an act of absolute mercy, sinners are granted the power of repentance by which the eradication of their evil desires is rendered possible. Once the desire is eradicated, it is as though the deed itself were obliterated. Insofar as the repentant sinner acknowledges and confesses his sin; insofar as he realizes his wickedness and is stricken with remorse; insofar as he wholly wishes the deed had never been done and shuns it ever after, the very inclination to commit the deed is uprooted from his soul. This uprooting of evil desire constitutes explation. Thus we read in Scripture, "Thine iniquity is taken away, and thy sin explated" (Isa. 6.7). It is as though the iniquity had actually been removed and blotted out of existence, since the sinner suffers grief and remorse for his evil deeds.

Musaf Service for Rosh Hoshanah Now, let our Kedushah ascend To thee, our God, who art King. Congregation:

Let us tell how utterly holy this day is and how awe-inspiring. It is the day when thy dominion shall be exalted, thy throne shall be established on mercy, and thou shalt occupy it in truth. True it is that thou art judge and arbiter, discerner nod witness, inscribing and recording all forgotten things. Thou openest the book of records and it reads itself; every man's signature is contained in it.

The great shofar is sounded; a gentle whisper is heard; the angela, quaking with fear, declare: "The day of judgment is here to bring the hosts of heaven to justice!" Indeed, even they are not guiltless in thy sight. All mankind passes before thee like a flock of sheep. As a shepherd seeks out his flock, making his sheep pass under his rod, so dost thou make all the living souls pass before thee; thou dost count and number thy creatures, fixing their lifetime and inscribing their destiny.

Reader:

On Rosh Hashanah their destiny is inseribed, and on Yom Kippur it is scaled, how many shall pass away and how many shall be brought into existence; who shall five and who shall die; who shall come to a timely end, and who to an untimely end; who shall perish by fire and who by water; who by sword and who by beast; who by hunger and who by thirst; who by carthquake and who by plague; who by strangling and who by stoning; who shall be at ease and who shall wander about; who shall be at peace and who shall be molested; who shall have comfort and who shall be tormented; who shall become poor and who shall become rich; who shall be lowered and who shall be raised.

But repentance, prayer and charity cancel the stern decree.

ושלא יהיה תיקון לחטא כלל. כי הנה באמת איך יתקן האדם את אשר עות והחטא כבר נעשה. הרי שרצח האדם את חבירו, הרי שנאף, איך יוכל לתקן הדבר הזה. היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות. אמנם מרת הרחמים היא הנותנת הפך השלשה דברים שוכרנו. דהיינו שיותן זמן לחוטא ולא יכחד מן הארץ מיד כשחטא. ושהעונש טצמו לא יהי עד לכלה. ושהתשובה תנתן לחוטאים בחסד גמור שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, דהיינו שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא כחרטת הנדר ממש שהוא מתנחם לנמרי, והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא נעשה הדבר ההוא ומצטער בלבו צער חוק על שכבר נעשה הדבר ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו. והוא מה שאמר הכתוב וסר עונך וחטאתך תכופר. שהעון סר ממש מהמציאות ונעקר, במה שעכשיו מצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע:

מוסף לראש השנה וּבְבֵן וּלְף תַעֲלֶה קָרָשָׁה, כִּי אַחָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךָ.

וּנְתַגֶה הְּכֶּך קָרָשֵׁת הֵיוֹם, כִּי הוּא נוֹרָא וְאָיוֹם; ובּוֹ תַּנְשֵׁא מַלְכוּתֶה, וְיִבּוֹן בְּחֵכֶר בּסָאֶה, וְתַשֵׁב עָלָיו בָּאֲמֶת. אֲמֶת בִּי אַתֶּה הוּא דַיָּן וּמוֹכִים, וְיוֹדְעַ נְעֵר, וְכוֹתֵב וְחוֹתֵם, וְסוֹפֵר וּמוֹנֶה, וְחַזְבוֹר כָּל הַנֶּשְׁכָחוֹת; וְחִפְּחַח אֶח כַפֶּר הַזְּכָרוֹנוֹת, וּמַאֵלִיו יָקָרֵא, וְחוֹתֵם יֵר כָּל אָדָם בּוֹ.

וּבְשׁוֹפֶר נָּרוֹל יִתְּקַע, וְקוֹל דְּמָטֶה רַקָה יִשְׁמַע; וּמַלְאָרָים יַחְפּוּוּ, וְחִיל וּרְעָרָה יאחֵזוּן, וְיֹאטְרוּ הָגָה יוֹם הַרִּין, לִפְקוֹר עַל צְּבָא כָּרוֹם בָּרִין, כִּי לֹא יוִפּוּ בָּעַיְרָה כָּרָין. וְכָל בָּאִ עוֹלָם יַעַבְרוּן לְפָעֵיך בְּבָצֵו מָרוֹן. כְּבָקָרַת רוֹשָה עֶרְרוֹ, מַעֲבִיר צֹאנוֹ הַחַחַת שִׁבְטוֹ, כֵּן חַעַבִיר וְהָסְפוֹר וְחַכְּתוֹ וְתַכְּקוֹר נְפָשׁ כָּל חַי, וְחַהְתוֹך קִצְּבָה לְבָל בְּרָיָה, וְתִכְחוֹב אָח נוַר דִינָם. אָח נוֹר דִינָם.

בְּרֹאשׁ הַשְׁנָה יִכְחֵבוּן, וּבְּיוֹם צוֹם כִּפוּר וֵחָחֵנוּן, כּשָּׁה יַעַבְרוּן, וְכַמֶּה יִבְּרֵאוּן; מִי יִחְיֶה, וּמִי יָמוּח; מִי בָקצוֹ, וּמִי לא בקצוֹ; מִי בָאָשׁ, וּמִי בַמְיָם; מִי בַקְרֵב, וּמִי בְחַיָה; מִי בְרָשָׁב, וּמִי בַצְּמָא; מִי כְרָעַשׁ, וּמִי בַמְוָב, וּמִי בַחַיָה; מִי וּמִי בַפְּצוּקָה; מִי יְנָוּחַ, וּמִי יָנְוּעַ; מִי וּשָׁבָם, וּמִי יִשְׁרֵק, מִי יַשְׁלֵו, וּמִי יִתְנַסְּר; מִי וַשְׁנִי, וּמִי וַשְׁשֵׁר; מִי יִשְׁבֵּל, וּמִי יָרוּם.

וּחְשׁיבָה וּחְפּלָה וּצְרָאָה מַשְׁבִירִין אֶת רְעַ הַנְּוֹרָה.